

STUDIA MORALIA, sv. X, u izdanju Academia Alfonsiana, Rim 1972, str. 7—435.

Evo nam desetog sveska ove dragocene kolekcije. Svaki svezak bira teme što ih postavlja razvoj prilika. To je uistinu ažuriranje moralke. S jedne strane u kontaktu s nepromjenljivim načelima naučne baštine u Crkvi, dakle u znaku kontinuiteta, s druge strane osluškujući potrebe današnjice, pisci se trude da pruže autentične odgovore na goruća pitanja današnjice.

Teško je odvojiti važnije teme. Rasprava koja zasijeca u futurologiju (J. Endres) možda bi primila malo više »dramatičnosti« da je povezana s klasičnim problemima o poniranju u budućnost čina ovisnih o slobodnu čovječju samoodređenju. Iako klasični teolozi nisu raspravljali o pitanju s genetičko-socijalnog stajališta, dirnuli su ipak osjetljivu točku, jer su naglašavali da je budućnost toliko poznata koliko se skriva u uzrocima ili izvorima iz kojih nastaje. To je i za suvremenu futurologiju važan podatak. Poznavanje faktora o kojima budućnost ovisi, otkrivanje sadašnjosti kao potencijala budućnosti, znači prodiranje u tajnu budućnosti. Svakako, zatvoriti budućnost u okvir vremena znači osakati je. Misterij vremena traži misterij vječnosti.

Kako spasiti čovječju osobnost da se ne »raspline« ili »uguš« u radu ili nastupima izvan sebe? Zar je dovoljno pružati čovjeku neke psihološke »droge«? Pisac članka o pitanju (Gabrijel J. Ehman) nije će dostatnost psihološke terapije, ali možda prejako naglašuje komunitarnu čovječju dimenziju da čovjeka spasi od te pogibli. Nema sumnje da se u komunitarnom prostoru čovječja osobnost afirmira i nekako širi, ali čovjek je ontički prije JA nego se zalanci u odnos JA—TI. A konstitutivni elementi svoga JA čovjeku su određeni prije svega iz

odnosa što ga nosi sa sobom kao Božje stvorenje. Taj odnos prema Bogu je prvi, i po njemu se prosuđuje, valorizira i usavršuje odnos prema bližnjemu i prema sebi (sv. Toma I—II 72,4; 87,1). Mnogo puta se tako naglašuje ovaj komunitarni odnos kao da netko može izmijeniti nepromjenljiv slijed koji se formulira: BOG—JA—TI.

Osim drugih članaka spomenuo bih članak o grijehu u izmirenju s pastoralnog stajališta (piše Peter Lippert). Pisac članka polazi od činjenice da i moderni čovjek priznaje — mora priznati — kategoriju grijeha. Osjećaj ga krivnje prati posvuda, iako ne priznaje religioznu dimenziju grijeha. Crkva je pozvana da iskoristi čovječju okrenutost prema vremenu i ovoj zemlji pa pokuša opisati grijeh i s drugog vida. Pisac predlaže — što su prije njega mnogi učinili — da se grijeh prikazuje kao povreda ljubavi. Takav je pojam u skladu i sa Sv. pismom i dobro pristaje suvremenoj psihologiji. A potreba izmirenja isto tako je usađena u čovječje srce od naravi. Osjeća se također na svim sektorima, jer oslobođenje od grijeha mora biti svestrano-psihološko, religiozno, socijalno, pravno itd. Kada se nadoda kristološko i ekleziološko stajalište u pitanju grijeha i izmirenja, pisac misli da je pastoralistima pružio moćno sredstvo za suvremenu pastorizaciju.

Po sebi je jasno da ta analiza može preći u neprihvatljive ekstreme. Ako je grijeh povreda ljubavi, ne znači da nema duša kojima će više imponirati grijeh kao nijekanje Boga, ustanak proti njegovoj volje, neopravdana revolucija, prekršaj zakona i sl. Hoću naglasiti da se nikada ne smije forsirati jedna kategorija (recimo pojam grijeha kao povreda ljubavi), jer su ljudi raznoliko strukturirani, pa možda duše, koje nisu tako osjetljive, neće shvatiti ozbiljno tu analizu. Možda bi rekli da se radi o sentiment-

talnosti, ili će se pozvati na bezbroj kontrafakcija kategorije ljubavi, ili će reći da je ljubav preširoka i preopćenita da bi mogla izbliza protumačiti tako raširen i blizak problem kao što je problem grijeha.

U ovom kao i u drugim pitanjima potrebno je povezivati i opravdavati i druge koncepcije bez pretenzija na neki monopol ili ekskluzivizam kao da će se otad sve duše »hvatati« na to tumačenje i da će to tumačenje imati neku magičnu snagu obraćenja, uspjeha u pastorizaciji, što do sada druge formule nisu imale. To bi bio naivni optimizam, koji je, jamačno, daleko od namisli pišćeve. Međutim neki pišćevi sudovi — kao onaj na str. 264. u fus-noti ulijevaju božanost da je pisac ponešto optimist. On tu »žali« što se grijeh sa sv. Tomom označuje kao »actus humanus malus«, zaboravljajući da je to najopćenitiji pojam grijeha, što nije smetalo sv. Tomu da grijeh definiira ili opiše na bezbroj drugih načina, što je učinio u SUMI i u komentaru na Sv. Pismo. Metafizički govoreći Tomina koncepcija grijeha kao »actus humanus malus« ne može biti u svojoj općenitosti bolja, jer se nadovezuje na najviše kriterije moralnog kvalificiranja, na kriterij dobra i zla, na dobru — zloću. Još gore je što pisac naglašuje kako se Tomina i Augustinova koncepcija razlikuju »sensibilmente« od njegove. To isto vrijedi za prebrzo zabačene kategorije »aversio-conversio«. Važno je u svakom pitanju uočiti dobro s kojega se promatra grijeh, opseg u kojemu se promatra i zatvara, na će manje biti naglašavanja opozicije i razlike, odnosno ta će opozicija biti manje vrijednosti, a više će se uviđati podudaranje. A to je i s pastoralne strane mnogo korisnije.

Ne čudim se, jer je pisac jednostavno posegnuo za mislima P. Schoonenberg-a, a standardni će teolog na taj izvor možda slegnuti ramenima. Egzistencijalno ili horizontalno promatranje bilo kojeg teološkog problema, pa i problema grijeha, ne mora prekinuti vezu s esencijalnim promatranjem istog problema. Ta se dva promatranja ne samo ne isključuju, ona se popunjavaju i negdje sastaju, kao što se sastaje esencija i egzistencija u

Bogu. Ne krije li se iza svih tih refleksija neki pišćev zazor od metafizike? Možda.

J. K.

L. Fontana, *LJUBAV I MLADI*, prijevod, u izdanju »Izvori istine« — dominikanci, 50260 Korčula, str. 140.

Tri dijela ove knjige dovoljno govore o aktualnosti predmeta što ona obrađuje: ljubav, zaručništvo, brak i obitelj. Prva dva dijela su zaokružena, zadnji dio je otvoren, vrlo otvoren, i takav je podosta i ostao.

Čitajući ovu knjigu recenzent se nalazi pred takvim djelom da može jedino izreći pohvalu na autentičnoj nauci, jasnom iznošenju, uvjerljivom dokazivanju. Time se pokazuje mogućnost da je djelo pisano ustaljenim stilom, uhodanim izrazima, ravnotežom. Tako i jest.

Drugo je pitanje bi li se moglo sve probleme sadržane u knjizi iznositi dinamičnije, u znaku poeta današnjice, ponirući u srž problematike kako je iznosi današnji stadij idejnog razvoja. No, to ne dira u bit same knjige. Ona se nameće istinom, objektivnošću.

Ali se može naglasiti kako je i prevodiocu bilo teško. U prvom redu radi upotrebe ustaljenih izraza auktora knjige. Već sam izraz »spolna ljubav«, odnosno izraz »spolnj« kreće se između nedužnog i negativnog značenja, tj. spolno — što se odnosi na različit spol, i spolno-venerično. Izraz »iskustvo« na str. 7. možda je za današnjicu slabiji nego li bi bio izraz »doživljaj«. Razumljivo da je prevodilac preveo »apetitivne moći« na str. 15. posve vjerno tekstu, ali taj izraz većem dijelu čitalaca nije jasan, možda bi mu izraz »sjetilne težnje«, »žudnje«, »impulsi« itd. nešto jasnije govorili. Izraz »čista« na str. 79. traži uvijek bližu oznaku, recimo »spolno čista« ili »spolna čistoća«, jer i taj izraz u teološkoj literaturi znači vrlinu na području seksa, ravnotežu spolnosti-veneričnosti.

Ovim poteškoćama nije bilo lako izbjeći. Prevodilac je izabrao ispravan put: preveo je vjerno. Jezik je čist, izrazi su jasni, sve diše nekim svjetlom. Jedina zamjerka ozbilni-